

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem; given Stockholms slott den 3 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Albert Forslund.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln, punkt 25, föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1939/40 beräkna till bidrag till anordnande av hem för åldringar och änkor ett reservationsanslag av 1,000,000

kronor. Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga ifrågavarande ärende.

Den 18 september 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens byggnadslånebyrå att efter samråd med byggnadsstyrelsen verkställa utredning och avgiva förslag rörande statsunderstöd till kommuner och kommunala stiftelser för uppförande av bostäder åt åldringar och änkor.

Efter föreskrivet samråd överlämnade byggnadslånebyrån den 20 november 1937 ett förslag i ämnet.

Den 6 maj 1938 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla sakkunniga för verkställande av ytterligare utredning i ärendet. Till statsrådsprotokollet samma dag anförde dåvarande chefen för departementet, statsrådet Möller, följande.

Strävandena att skapa ekonomiska förutsättningar för en någorlunda tryggad försörjning under ålderdomen hava de senaste åren lett till genomgripande reformer på folkpensioneringens område. Emellertid torde dessa reformer åtminstone inom vissa av landets kommuner icke fullt tillfredsställande hava löst åldringarnas försörjningsfråga. Komplettering av folkpensionen med kommunala tillskott — med eller utan fattigvårds karaktär — har därför i åtskilliga fall visat sig oundgänglig. Den mest tyngande utgiftsposten i de mindre bemedlade åldringarnas hushållsbudget utgör otvivelaktigt kostnaden för bostad.

I några kommuner hava initiativ tagits, syftande till att bereda i första hand folkpensionärer bättre och billigare bostäder än som stått till buds i den öppna hyresmarknaden. Dessa kommunala strävanden hava med särskild styrka gjort sig gällande under de senaste åren. I flera av landets kommuner hava sålunda hem för gamla redan uppförts. Så är bland annat fallet i Stockholm och Göteborg. Erfarenheterna av denna verksamhet uppgivas vara i hög grad gynnsamma, men de hittills vidtagna åtgärderna torde icke ens i sådana kommuner, där ett betydande antal lägenheter ställts till förfogande för ifrågavarande ändamål, motsvara behovet. I så gott som samtliga nu åsyftade kommuner överväges därför en utvidgning av verksamheten i fråga. Än vidare pågå för närvarande inom åtskilliga kommuner utrednings- och planeringsarbeten, som ännu icke lett till påtagliga resultat. Uppenbart är emellertid, att endast ett ringa antal kommuner i relativt god ekonomisk ställning har möjligheter att med egna resurser skapa tillfredsställande hem för åldringar och änkor. Statens stöd i en eller annan form torde i flertalet fall vara erforderligt. Sådant stöd har också påkallats i framställningar från kommunalt håll.

För klarläggande av möjligheterna och de lämpligaste formerna för statliga åtgärder på området uppdrog Kungl. Maj:t den 18 september 1937 åt statens byggnadslånebyrå att efter samråd med byggnadsstyrelsen verkställa utredning och avgiva förslag rörande statsunderstöd till kommuner och kommunala stiftelser för uppförande av bostäder åt åldringar och änkor.

Till fullgörande av detta uppdrag överlämnade byggnadslånebyrån efter samråd med byggnadsstyrelsen den 20 november 1937 ett förslag i ärendet, vilket underkastats sedvanlig remissbehandling. Förslaget tillstyrktes därvid av pensionsstyrelsen, det stora flertalet hörda länsstyrelser samt av praktiskt taget samtliga de kommuner, vilka beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. Särskilt i kommunernas yttranden har det stora behovet av åtgärder av nu åsyftad innebörd framhållits. Avstyrkande yttranden avgåvos av bland andra socialstyrelsen, befolkningskommissionen och svenska fat-

tigvårds- och barnavårdsförbundet. I dessa betonades nödvändigheten av en ny och grundligare utredning än den, som legat till grund för byggnadslånebyråns förslag.

Det mottagande, som byggnadslånebyråns förslag vid remissbehandlingen erhållit, torde ha klart ådagalagt behovet av åtgärder å nu ifrågasvarande område. Jämväl har vitsordats, att statens stöd för att åtgärder av tillräcklig effektivitet skola komma till stånd är erforderligt. Däremot har den hittills förebragta utredningen icke varit av beskaffenhet att erbjuda tillräckliga hållpunkter för ett bedömande av de lämpligaste formerna för statsmakternas stödåtgärder. En fortsatt utredning i detta avseende är därför enligt min mening önskvärd.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört lär det därvid knappast vara nödvändigt att genom mera djupgående statistiska utredningar söka fastställa befintligheten av ett behov, som så bestämt vitsordats av flertalet hörda kommunala myndigheter. Visserligen finnes ett betydande antal kommuner, där förhållandena å bostadsområdet icke göra särskilda hem för gamla behövlige. Huruvida inom en kommun allmänna åtgärder för trygande av åldringars och änkors bostadsförsörjning böra vidtagas, synes emellertid utan svårighet kunna klargöras genom en lokal undersökning av kommunens särskilda förhållanden. I allmänhet torde det dock gälla, att de gamlas bostadsbehov icke tillfredsställande tillgodosetts.

Den av mig nu förordade undersökningen bör syfta till utarbetandet av ett praktiskt hållbart förslag, varigenom följande syften kunna förverkligas. I kommuner, där påtagligt behov av åtgärder för åldringars och änkors bostadsförsörjning föreligger, böra hem för gamla kunna uppföras under samverkan mellan stat och kommun. Härvid bör iakttagas, att en ur det allmännas synpunkt önskvärd utveckling av bostadsbeståndet icke äventyras utan om möjligt befrämjas. Vissa minimianspråk i fråga om bostädernas utrymme och beskaffenhet i övrigt böra vidare uppställas. Slutligen bör hyran maximeras till sådant belopp, att den skäligen kan rymmas inom en folkpensionärs budget.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades den 30 maj 1938 fem sakkunniga, nämligen ledamoten av andra kammaren E. L. Åqvist, ordförande, ledamoten av första kammaren T. Ström samt ledamöterna av andra kammaren E. O. B. Magnusson, A. Råstock och O. S. Tornegård. De sakkunniga, vilka antogo namnet 1938 års pensionärbostadssakkunniga, avgåvo den 16 november samma år betänkande med utredning och förslag rörande statsbidrag till anordnande av bostäder åt åldringar och änkor i s. k. pensionärshem (statens off. utredn. 1938: 40).

Pensionärbostadssakkunnigas förslag.

I det följande lämnas en sammanfattning av pensionärbostadssakkunnigas betänkande.

De sakkunniga redogöra till en början för vissa åtgärder, som inom en rad kommuner vidtagits för att lösa åldringars och änkors bostadsfrågor. De sakkunniga erinra därvid om att i Stockholm finnas 2,064 lägenheter i de s. k. församlingshemmen. I dessa hem har investerats ett kapital av 18 miljoner kronor, varav cirka 3 miljoner kronor tillskjutits av Stockholms

stad. Vidare redogöra de sakkunniga för sina besök å pensionärshem i Lidköping, Göteborg och Hällefors.

Åtskilliga andra kommuner än de nu nämnda ha uppfört hem för åldringar och änkor. Bland dessa nämnas Borås, Eskilstuna, Gävle, Jönköping, Karlskrona, Ljusnarsberg, Sundsvall, Uddevalla och Uppsala. Byggnadskostnaderna per lägenhet (om ett rum och kök eller kokvrå) ha befunnits vara synnerligen växlande, från något över 3,000 kronor upp till c:a 7,000 kronor. Förutom den omständighet, att lägenheter i hus med ett stort antal lägenheter i samma hus i regel bli billigare, har säkerligen till dessa variationer i kostnaderna bidragit den starka växlingen i materialpriser m. m. under de senare åren. I regel har kommunen gratis upplåtit tomt för ändamålet. Årshyror ha fastställts till växlande belopp, 175—350 kronor, per lägenhet. Även inom ett flertal andra kommuner planeras anordnande av pensionärshem.

Behovet av åtgärder på ifrågavarande område belyses därefter av redogörelser för vissa undersökningar. Jag tillåter mig på denna punkt hänvisa till de sakkunnigas betänkande sidorna 23—42.

De sakkunniga finna nu nämnda undersökningar rörande åldringars och änkors antal samt inkomst- och bostadsförhållanden inom ett 70-tal över hela landet spridda kommuner av olika storlek och karaktär, ävensom andra i samband med de sakkunnigas arbete erhållna upplysningar giva vid handen, att ett mycket stort antal personer, tillhörande ifrågavarande kategorier, för bestridande av kostnaden för bostad få avstå en synnerligen stor del av sin inkomst — större del än i inkomsthänseende bättre lottade personer — och att till följd härav i många fall återstående del av inkomsten icke räcker till ett nödtorftigt tillfredsställande av deras behov av föda och kläder etc. Det måste därför anses såsom ett allmänt socialt intresse, att åtgärder vidtagas för reducering av bostadskostnaderna för mindre bemedlade åldringar och änkor, och denna angelägenhet synes de sakkunniga vara av den vikt att staten bör lämna sitt bistånd till frågans lösning.

Vid utformningen av denna bostadshjälp hava de sakkunniga sökt anknyta till de former, under vilka vissa kommuner sökt att utan statlig hjälp ordna bostadsfrågan för mindre bemedlade åldringar och änkor. I en del fall, företrädesvis å landsbygden, ha pensionärer mottagits såsom »inackorderingar» å ålderdomshem mot en ringa avgift. Att så varit möjligt, sammanhänger med den minskning av antalet av fattigvården helt underhållna, som åtföljt den inkomststegring för pensionärerna, som de förbättrade folkpensionerna medfört. Där möjlighet finnes att tillfredsställande ordna pensionärernas bostadsfråga på dylikt sätt, torde vägande invändningar däremot icke kunna framföras. Likaså har angivits, att kommuner och andra vidtagit åtgärder för att ordna bostäder åt pensionärer i en- eller tvålägenhetshus. Särskilt å den icke industriellt inriktade landsbygden torde tomtpriserna samt tillgången å mindre fastigheter, vilka — eventuellt efter reparation — lämpa sig för detta ändamål, medverka till att dylika åtgärder i många fall innebära den lämpligaste och billigaste lösningen av frågan om bostadsförsörjning för åld-

ringar och änkor. Ett fortsättande av denna verksamhet synes de sakkunniga i hög grad önskvärt. Ett visst statligt stöd därför synes kunna erhållas genom de statliga åtgärderna för bostadsförbättring.

I många kommuner, där de angivna utvägarna icke stått till buds eller icke varit tillfyllest, har hjälpen givits den utformning, att bostäder åt behövande åldringar och änkor upplåtits — hyresfritt eller mot i förhållande till den allmänna hyresnivån i orten reducerade hyror — i för detta ändamål helt disponerade flerlägenhetshus. Då resultaten av denna verksamhet genomgående varit goda, synes de sakkunniga det ifrågasätta statliga stödet böra inriktas på stimulerande av denna form av bostadshjälp för åldringar och änkor. De föreslå sålunda, att statsbidrag skall kunna utgå till anordnande av bostäder åt åldringar och änkor i särskilda, för dylikt ändamål av kommuner, kommunalförbund och allmännyttiga bostadsföretag, som underkasta sig viss kommunal tillsyn, disponerade fastigheter, i betänkandet benämnda pensionärshem.

I hemmen skulle allenast mottagas personer, vilka kunna antagas icke vara i stånd att med egna medel ordna sin bostadsfråga på ett ur sociala och hygieniska synpunkter tillfredsställande sätt. Till ledning vid det urval, som med nödvändighet måste ske, ha de sakkunniga föreslagit vissa inkomstgränser, vilkas överskridande i regel skulle utesluta behörighet att erhålla bostad i hemmen. I anslutning till direktiven för de sakkunnigas arbete föreslås i detta avseende att till ledning vid fastställande av dessa inkomstgränser skola tagas de inkomster, vilka högst må åtnjutas av personer, som upp bära tilläggspension enligt lagen om folkpensionering, sålunda, att gränsen sättes vid en inkomst (inklusive pensioner) av resp. 900, 1,100 och 1,350 kronor i ortsgrupperna 1—3 enligt den i lagen om folkpensionering angivna ortsindelningen.

Begreppet åldringar anse de sakkunniga i detta sammanhang kunna bestämmas så, att däri innefattas personer, vilka fyllt 60 år. De anföra till stöd härför att många personer tvingas — med eller utan erhållande av pension — att lämna förut innehavda anställningar redan vid en ålder av cirka 60 år och därefter i regel ha mycket små utsikter att ånyo erhålla någon arbetsinkomst. För dessa personer torde därför försörjningsmöjligheterna vara minst under tiden intill dess de genom erhållande av tilläggspension kunna beräknas erhålla en bättre ekonomisk ställning. Åldersgränsen föreslås i fråga om äkta makar, föräldrar och barn, med varandra sammanboende syskon eller andra personer, som sammanbott under en längre följd av år, skola avse den person, som huvudsakligen försörjer familjen.

För änkor föreslås icke någon åldersgräns, och beträffande inkomstgränsen föreslås den avvikelse från den vanliga regeln att bidrag enligt lagen om barnbidrag icke skall medräknas vid inkomstberäkningen. Det framhålles, att denna bostadshjälp för änkor med hemmavarande minderåriga barn torde bli av sekundär betydelse i de fall, då inom kommunen bedrivs statsunderstödd verksamhet för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barn-

rika familjer. I annat samband omnämnes, att av de i representativundersökningen ingående kommunerna flertalet funnit åtgärder för beredande av billiga bostäder åt änkor, som ej åtnjuta tilläggspension, icke vara av behovet påkallade.

De sakkunniga föreslå därjämte, att bostad i pensionärshem i ömmande undantagsfall må kunna beredas även personer, vilka på grund av ålders- eller inkomstförhållanden eljest icke skulle kunna komma i åtnjutande av denna förmån. De ha i detta sammanhang omnämnt personer, vilka åtnjuta tilläggspension på grund av invaliditet, samt änklingar med hemmavarande minderåriga barn m. fl.

För att pensionärshemmen icke skola få annan än avsedd karaktär genom en alltför fri praxis i fråga om dessa undantagsfall, föreslås därjämte en föreskrift av innebörd att, i den mån bostäder i pensionärshem bli lediga, inom kommunen bosatta personer, vilka åtnjuta tilläggspension enligt lagen om folkpensionering, böra äga företräde till erhållande av ledigblivna lägenheter.

De sakkunniga ha till särskild prövning upptagit frågorna om och i vad mån hänsyn vid urvalet av hyresgäster i pensionärshemmen bör tagas till hjälp från fattigvården. De ha därvid enats om att tillfällig fattigvård — exempelvis vid akut sjukdom — icke bör inverka hindrande på möjligheten att vinna tillträde till pensionärshem eller bo kvar däri. De ha vidare funnit sig böra förorda bestämmelser i syfte att förhindra, att bostad i pensionärshem åtnjutes av personer, om vilka skäligen kan antagas att de, även för den händelse, att de erhöle bostad hyresfritt, för sin försörjning i övrigt komme att erhålla stadigvarande eller regelbundet återkommande fattigvård. För dessa synes fattigvården alltjämt böra sörja även i fråga om bostadshjälp.

I frågan, huruvida bostadshjälpen bör ordnas genom förvärv av redan befintliga hus eller genom nyproduktion därav, uttala de sakkunniga, att båda dessa vägar böra lämnas öppna. Där kommunen disponerar eller till rimlig kostnad kan förvärva fastighet, som är lämplig för ändamålet, torde detta ofta kunna medföra en minskning i kostnaderna för pensionärshems inrättande. Förvärv av redan befintligt bostadshus bör emellertid stödjas av staten endast därest vederbörande kommun visar, att behovet av hyreshus, lämpade för mindre bemedlade inom kommunen vid tiden för ansökningen synes vara eller genom nybyggnad bli fyllt, samt den byggnad, som skall förvärvas, kan anses vara eller efter ombyggnad eller reparation bli ur bostadshygienisk synpunkt fullt tillfredsställande samt i övrigt lämplig för ändamålet.

De lägenhetstyper, som skulle ifrågakomma för pensionärshemmen, torde kunna begränsas till ett rum och kokvrå för en person, ett större rum och kök eller kokvrå för två eller tre personer samt två rum och kök eller kokvrå för fyra eller fler personer. Lägenheter om två rum och kök eller kokvrå böra enligt de sakkunnigas åsikt anordnas endast för personer med hemmavarande minderåriga barn. I fråga om familjer med hemmavarande

minderåriga barn torde dock, där möjlighet därtill finnes, bostäder i stället böra beredas i de med statsbidrag uppförda bostäderna för mindre bemedlade barnrika familjer, varför lägenhet om två rum och kök endast i undantagsfall ansetts erforderlig i pensionärshemmen.

I olika sammanhang har starkt ifrågasatts lämpligheten av en nyproduktion av lägenheter om ett rum och kök eller kokvrå och framhållits, att det ur flera synpunkter är önskvärt, att vår bostadsproduktion mera än hittills inriktas på anskaffandet av större bostäder. De sakkunniga finna det mycket svårt att bedöma, huruvida en nyproduktion av fastigheter med enrumslägenheter för pensionärshem skulle kunna medföra några skadliga biverkningar i detta avseende. Emellertid kan förutses, att den statliga verksamheten för främjande av bostadsförsörjning för barnrika familjer kommer att fortsättas och resultera i en ökad tillgång å tvårumslägenheter. Det synes som om utvecklingen, alldeles oavsett om den nu ifrågasatta hjälpen till bostadsförsörjning för åldringar och änkor kommer att inriktas på nybyggnad eller på ombyggnad av äldre hus, går i den riktningen, att bostadsbehovet för barnrika familjer och familjer, där familjeförsörjaren ännu är i den ålder, att han har en i förhållande till åldringarna jämförelsevis stor inkomst, mer och mer tillgodoses medelst tvårumslägenheter, samtidigt som enrumslägenheterna kunna disponeras av ett alltmer ökande antal åldringar och av ensamma yngre personer med begränsade inkomster.

Beträffande bostädernas storlek föreslås som villkor för statsbidrag, att lägenheterna skola ha en golvyta av minst 20 kvm för lägenhet, avsedd för en person, 25 kvm för lägenhet avsedd för två eller tre personer samt 35 kvm för lägenhet, avsedd för fyra eller flera personer.

För lägenheterna i pensionärshemmen synes en god bostadsstandard böra eftersträvas. Med hänsyn till hyresgästernas ålder torde därjämte böra vidtagas särskilda anordningar. Exempelvis bör byggnad icke uppföras till större höjd än två eller högst tre våningar, utan att personhiss anordnas. Centraluppvärmning bör om möjligt anordnas liksom även vatten- och avloppsledning. Att giva pensionärshemmen en väsentligt högre standard än övrig nyproduktion av bostadslägenheter inom orten bör dock undvikas. Önskvärt är även att hemmen icke förläggas eller anordnas så att de därigenom erhålla anstaltskaraktär.

För pensionärshemmet bör finnas någon av hemmets anordnare utsedd person, till vilken hyresgästerna kunna vända sig i frågor angående bostäderna. Att anställa personal, som skall ha sin bostad i hemmet, synes däremot icke erforderligt i fråga om mindre hem, där pensionärerna själva torde uppmärksamma om någon granne skulle bli sjuk eller eljest behöva hjälp. I hem med mycket stort antal lägenheter torde däremot en dylik anordning ofta visa sig lämplig.

Den på framställning av de sakkunniga tillkallade byggnadsexperten har efter anvisningar av de sakkunniga upprättat huvudritningar, arbetsbeskrivningar och kostnadsberäkningar för olika typer av pensionärshem. Syftet härmed har varit tvåfaldigt, dels att härigenom skulle erhållas fastare håll-

punkter för de sakkunnigas bedömande av de kostnader, som uppförande inom de närmaste åren av pensionärshem kan beräknas medföra, dels ock att ge kommunerna en viss ledning vid planerande av pensionärshem, såväl i fråga om kostnaderna för hemmens inrättande som beträffande hemmens anordnande på lämpligaste sätt.

Ritningarna till de olika typerna finnas i reproduktion återgivna såsom bilagor till betänkandet, varjämte intagits en för samtliga typer användbar arbetsbeskrivning.

De olika förslagen avse

typ I: envåningshus med 8 lägenheter om 1 rum och kök, vardera lägenheten med en total golvyta av c:a 25 kvm. samt med eget WC, i källaren verkstadsrum, kolrum, pannrum, tvättstuga, torkrum, mangelbod samt ett för alla lägenheterna gemensamt badrum med avklädningsrum;

typ II: tvåvåningshus med 8 lägenheter, därav i vardera våningsplanet 2 lägenheter om ett rum och kokvrå (vardera c:a 22 kvm.) samt 2 lägenheter om ett rum och kök (vardera c:a 27 kvm.); i källarplanet en matkällare för varje lägenhet, kolrum, pannrum, tvättstuga, torkrum, mangelbod och ett för samtliga lägenheter gemensamt badrum med avklädningsrum; två alternativ

A med ett för de fyra lägenheterna i varje våningsplan gemensamt WC,

B med särskilt WC i varje lägenhet;

typ III: tvåvåningshus med 4 lägenheter, därav i varje våningsplan 2 lägenheter om vardera två rum och kök, varje lägenhet med en total golvyta av c:a 43 kvm. och med WC i lägenheten, källaren = typ II.

De uppgifter om *beräknade kostnader* för uppförande av pensionärshem enligt nu omnämnda förslag, som återges i det följande, avse kostnaderna för byggnadsarbeten, värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer samt elektriska ledningar. De avse däremot icke, vilket torde observeras, kostnader för yttre ledningar och yttre arbeten å tomten och ej heller kostnaderna för ytterligare erforderliga ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter, vilka kostnader givetvis bli starkt beroende av lokala förhållanden.

I Stockholmstrakten beräknas kostnaderna, med avdrag för nyss undantagna utgiftsposter, komma att uppgå till c:a 63,850 kronor för ett hus av typ I och 46,550 kronor för ett hus av typ II A. Samma hus beräknas i andra delar av landet draga en kostnad, som uttryckt i procent av ovan angivna kostnader för byggnader i Stockholmstrakten uppgå till

för byggnad i Malmöhus och Skaraborgs län.....	88	%
» » » Kopparbergs län	95	% och
» » » Västernorrlands och Norrbottens län..	98.5	%.

För typ II B beräknas kostnaden i förhållande till typ II A ökad med c:a 3,000 kronor per hus. För typ III beräknas kostnaden, likaledes i förhållande till typ II A, minskad med c:a 5,000 kronor.

Typerna I—III avse byggnader av trä. För en byggnad med samma plan-

typ som typ III men uppförd av sten och med bjälklag av betong samt i tre våningar, således med sammanlagt 6 lägenheter om två rum och kök, beräknas motsvarande kostnader i Stockholmstrakten bli c:a 68,000 kronor.

Typ I överensstämmer i fråga om planlösningen i stort sett med de pensionärshem, vilka anordnats i Karlskoga, Hällefors och Ljusnarsberg, och denna typ torde i vissa fall komma att föredragas av kommuner på landsbygden. Byggnader enligt typ II ställa sig, som framgår av nyss återgivna uppgifter, billigast i anskaffning. De fordra därjämte mindre tomt och bli fördelaktiga även i det avseende, att de i allmänhet torde komma att förete största likhet med den övriga bebyggelsen i de samhällen, vari pensionärshem kunna väntas bli uppförda. Typ III kan antagas vinna efterföljd i sådana kommuner, där ett större antal lägenheter beräknas bli disponerade för änkor eller andra personer med flera hemmavarande minderåriga barn.

Förslagen kunna, givetvis med vissa modifikationer, tjäna till ledning vid byggande av pensionärshem med större antal lägenheter.

En generell beräkning av kostnaderna för anordnande av äldre bostads- eller andra hus till pensionärshem låter sig givetvis icke göra. Det måste emellertid förutsättas att, om en dylik anordning skall komma till stånd, kostnaderna därför böra bli lägre än kostnaderna för byggande av ett nytt hus av samma storleksordning.

Årskostnaderna för underhåll och reparationer torde enligt uppgift kunna beräknas till minst 2 % av byggnadskostnaden. Vid en beräkning av de totala årskostnaderna för lägenheterna bör hänsyn jämväl tagas till skatter, räntor och amortering å nedlagt kapital m. m.

De sakkunniga ha angående hyressättningen funnit sig för vinnande av enkelhet i bestämmelserna och klarhet i fråga om de i pensionärshem boendes hyresutgifter böra föreslå fastställande av vissa maximihyror. Vid bestämmandet av dessa hyresbelopp har hänsyn tagits uteslutande till den beräknade betalningsförmågan och sålunda bortsetts från frågan om och i vad mån de inflytande hyrorna täcka årskostnaderna för pensionärshemmen. Med hänsyn till de inkomster, vilka kunna anses vara maximiinkomster för personer, åtnjutande tilläggspension, ha de sakkunniga funnit hyresbeloppen böra fastställas till *högst* följande belopp per lägenhet:

a) för lägenhet vari bor en ensam person, 120 kr. i ortsgrupp 1, 180 kr. i ortsgrupp 2 och 240 kr. i ortsgrupp 3.

b) för lägenhet, vari bo två eller tre personer, 180 kr. i ortsgrupp 1, 270 kr. i ortsgrupp 2 och 360 kr. i ortsgrupp 3.

c) för lägenhet, vari bo fyra eller flera personer, 210 kr. i ortsgrupp 1, 315 kr. i ortsgrupp 2 och 420 kr. i ortsgrupp 3.

I årshyran har därvid inräknats ersättning för de bekvämligheter, som tillhöra lägenheten, samt uppvärmning av densamma.

De sakkunniga betona, att dessa belopp avsetts att utgöra *maximihyror* för bostäder i pensionärshem, till vars inrättande statsbidrag utgår. Det skall sålunda stå hemmets anordnare fritt att sätta hyresbeloppen lägre eller

i ömmande fall upplåta lägenheter hyresfritt, därest med hänsyn till årskostnaderna för fastigheten eller av annat skäl så anses böra ske. För lägenheter av samma storlek må sålunda kunna uttagas olika hyror fastställda exempelvis med hänsyn till den sammanlagda årsinkomsten för de i respektive lägenhet boende. De hyresbelopp, som nyss angivits, torde i allmänhet icke täcka årskostnaden för lägenheten. De sakkunniga ha funnit sig böra utgå ifrån att återstående årskostnad bestrides av kommunen eller eljest av andra medel än statsmedel och likaledes, att överskott i de fall, då årskostnaden är lägre än hyressumman, tillfaller kommunen (eller det bostadsföretag, som anordnat pensionärshemmet).

I fråga om bestridande av kostnaderna för pensionärshemmens inrättande förutsätta de sakkunniga, att vederbörande kommun resp. kommunalförbund skall upplåta mark eller också ställa belopp, täckande kostnaden för tomtanskaffningen, till förfogande utan att erhålla statsbidrag eller ersättning av bostadsföretaget å denna kostnad.

I fråga om övriga kostnader för pensionärshemmens inrättande synes det de sakkunniga rimligt, att staten svarar för en mindre del, högst hälften av kostnaderna. Det erinras om att kommunerna hittills i regel haft att helt svara för kostnaderna för anordnande av särskilda bostäder åt gamla eller motsvarande fattigvårdskostnader, bortsett från de fall, då medel genom anslag till beredskapsarbeten eller genom donationer o. dyl. ställts till förfogande. Då kommuner med god ekonomisk ställning kunna tänkas vidta dylika åtgärder även utan större statsbidrag, medan å andra sidan ett förhållandevis stort statsbidrag kan väntas vara erforderligt för att kommuner med högt skattetryck skola våga påtaga sig de med hemmens inrättande förenade kostnaderna, synes det lämpligt att bidragsprocentens storlek hålles inom de gränser, att statsbidraget må uppgå till minst 10 % och högst 50 % av förenämnda kostnader. Att statsbidrag ansetts även för kommuner med god ekonomisk ställning icke böra fastställas till mindre andel än 10 %, sammanhänger med de farhågor, de sakkunniga hysa att, om i dylika fall ytterst obetydligt statsbidrag skulle beviljas, sådana kommuner, även om de vidtoge åtgärder för beredande av bostäder åt åldringar och ånkor, kunde antagas avstå från statsbidrag och i stället utkräva högre hyror av hyresgästerna i pensionärshemmen eller ge bostäderna en lägre standard än den föreslagna.

För att få en statsbidragsskala, som kan väntas befrämja inrättande av pensionärshem i kommuner med olika ekonomiska resurser, ha de sakkunniga funnit det synnerligen angeläget, att den formel för statsbidragets beräkning, som skall följas, konstrueras så, att bidragsprocentens storlek såvitt möjligt kommer att stå i direkt förhållande till storleken av de bördor, pensionärshemmens eller -hemmens inrättande kan beräknas medföra för skattebetalarna inom kommunen, samt att den baseras på förhållanden, varom kännedom kan erhållas utan större svårighet, samt givas en så enkel konstruktion som möjligt. I sistnämnda avseenden framhålles, att det måste anses som en avsevärd fördel, därest de kommunala myndigheterna redan

på ett tidigt stadium av en diskussion om inrättande av pensionärshem med relativt stor säkerhet kunna beräkna storleken av det statsbidrag, som kommunen kan komma att beviljas för ändamålet.

I anslutning till nu anförda synpunkter ha de sakkunniga enats om att föreslå, att statsbidraget ställes i relation till *det kommunala skattetrycket*, uttryckt i summan av kommunal-, (municipal-,) landstings- och vägskatt med avdrag i förekommande fall för understöd av skatteutjämningsmedel, allt per skattekrone. För att tillfälliga skatteändringar icke skola få alltför stor inverkan har till grund för statsbidragets fastställande ansetts böra läggas medeltalet av ifrågavarande skatteposter under de senast förflutna fem åren.

Med hänsyn till de gränser för statsbidragets storlek, vilka föreslagits i det föregående, förorda de sakkunniga, att ett på nyss angivet sätt uttryckt skattetryck intill 8:— kronor skall motsvaras av statsbidrag å 10 %, ett skattetryck av 8:— kronor eller därutöver, dock högst 8 kronor 99 öre, skall motsvaras av statsbidrag å 12 % samt än högre skattetryck av statsbidrag med ytterligare 2 % för varje hel krona utöver 8:— kronor, intill dess ett sammanlagt statsbidrag av 50 % uppnåtts.

Till belysande av verkningarna av angivna regel för statsbidragsprocentens fastställande återgives följande på denna regel grundade statsbidragskala.

Skattebörda (netto) under 5 år; medeltal per år och skattekrone	Statsbidrag till kostnader för inrättande av pensionärshem	Skattebörda (netto) under 5 år; medeltal per år och skattekrone	Statsbidrag till kostnader för inrättande av pensionärshem
Kronor	%	Kronor	%
— 7:99	10	18:— —18:99	32
8:— — 8:99	12	19:— —19:99	34
9:— — 9:99	14	20:— —20:99	36
10:— —10:99	16	21:— —21:99	38
11:— —11:99	18	22:— —22:99	40
12:— —12:99	20	23:— —23:99	42
13:— —13:99	22	24:— —24:99	44
14:— —14:99	24	25:— —25:99	46
15:— —15:99	26	26:— —26:99	48
16:— —16:99	28	27:— —	50
17:— —17:99	30		

Att fastställa statsbidragets storlek uteslutande med hänsyn till skattetrycket kan emellertid tänkas i vissa fall komma att medföra mindre riktiga resultat. De sakkunniga ha därför förutsatt — och även givit kungörelseutkastet en sådan utformning — att det skall stå den statsbidragsbeviljande myndigheten fritt att göra de avvikelser från ett strikt följande av formelns utslag som må betingas av hänsyn till särskilda omständigheter, exempelvis

skatteunderlaget, kommunens skuldbörda och åldringarnas andel i kommunens folkmängd.

Statsbidrag för pensionärshems inrättande kan tänkas utgå antingen i en post, så snart hemmet färdigställts, eller med viss del per år under längre tid.

Vid en fördelning av statsbidraget på längre tid vunnas större möjlighet till kontroll över verksamhetens bedrivande på lämpligaste sätt, exempelvis genom föreskrift, att icke utbetalade statsbidragsandelar kunna indragas eller reduceras, därest verksamheten bedrivs på sådant sätt, att förutsättningarna för statsbidrag icke längre äro för handen.

Emellertid ha de skäl, som anförts för engångsbidrag, nämligen den väntade större effekten inom närmaste tid av dylikt statsbidrag samt den förenkling i förfarandet vid utanordning av statsbidrag, som därigenom skulle vinnas, ansetts väga mer än de fördelar en uppdelning av statsbidraget på längre tid kunde väntas medföra. De sakkunniga föreslå fördenskull, att statsbidrag med fastställd procentuell andel i de verkliga kostnaderna för pensionärshems inrättande skall utbetalas till hemmets anordnare omedelbart efter det företaget färdigställts och tagits i bruk samt kostnaderna godkänts av byggnadslånebyrån. Utbetalningen anses böra verkställas av statskontoret på rekvisition av byggnadslånebyrån.

Med hänsyn till nuvarande kapitaltillgång och ränteläge ha de sakkunniga icke funnit erforderligt, att kommunerna nu beredas möjlighet erhålla statslån för inrättande av pensionärshem. Skulle framdeles läget i berörda hänseenden förändras, torde kommunerna då kunna beredas möjlighet att uppta lån av statsmedel för pensionärshems finansiering mot förhållandevis låg ränta.

Medan i fråga om statsbidrag (och statslån) till beredande av bostäder åt barnrika familjer avgörandet, om och med vilka belopp bidrag (resp. lån) må utgå, lagts i byggnadslånebyråns händer, ha de sakkunniga för den nu ifrågasatta verksamheten funnit detta avgörande böra tillkomma Kungl. Maj:t. Skälen härtill ha främst varit, att statsbidrag ansetts böra utgå med på förhand icke fixerad andel av kostnaderna, samt att varje avgörande av ansökningar om statsbidrag till pensionärshems inrättande ansetts böra göras beroende av en prövning angående behovet och utformningen av bostadshjälpen. Därtill kommer, att verksamheten måste tills vidare vara att betrakta såsom ett försök, och att det är synnerligen svårt att nu beräkna den omfattning, varå anspråk å statsmedel för ändamålet komma att framställas.

Den centrala tillsynen över denna verksamhet anses emellertid böra tillkomma byggnadslånebyrån med hänsyn till den erfarenhet angående statlig verksamhet för bostadsproduktion och den kännedom om de av kommunerna vidtagna åtgärderna för förbättring av bostadsförhållandena som denna institution äger. Reglerna i förevarande hänseende föreslås givas en sådan utformning, att ansökningar om statsbidrag till inrättande av pensionärshem skola ingivas till byggnadslånebyrån, vilken har att till Konungen anmäla dessa ansökningar och därvid avgiva yttrande angående behovet och lämp-

ligheten av föreslagna åtgärder samt förslag till beslut, huruvida statsbidrag bör beviljas och, om så anses böra bli fallet, förslag rörande statsbidragets storlek samt, om särskilda villkor anses böra uppställas i det enskilda fallet, förslag till dylika villkor. Det synes de sakkunniga icke erforderligt att samtliga till ansökningsen hörande handlingar överlämnas av byggnadslånebyrån, i andra fall än då så påyrkas av vederbörande departementschef, enär den rent tekniska prövningen av förslagen samt tillsynen i fråga om ansökningarnas fullständighet etc. ansetts böra tillkomma byggnadslånebyrån.

Det är givetvis vanskligt att söka förutsäga, i vilken omfattning anspråk på statsbidrag till inrättande av pensionärshem komma att framställas. Skulle pensionärshem inrättas i sådan omfattning, att alla tilläggs pensionärer, som åtnjuta fattigvård eller kommunalt pensionstillskott, kunde beredas bostad i hemmen, måste kostnaderna därför bli synnerligen stora. Emellertid torde, främst å landsbygden men i viss mån även i städerna, bostadsfrågan för en mycket stor del av åldringarna kunna ordnas på annat och billigare sätt, särskilt i de fall, då vederbörande bo i egen eller till dem hyresfritt upplåten fastighet. Där kommunen med relativt ringa bidrag kan möjliggöra för de gamla att bo i egna hus eller hyreshus, som tillfredsställa rimliga anspråk i fråga om hygien och bekvämligheter, torde denna anordning vara att föredraga. Bostadsförhållandena i många kommuner, särskilt städer och tätbebyggda samhällen, anses emellertid motivera inrättande av pensionärshem i förhållandevis stor utsträckning.

Statsbidrag synes de sakkunniga i regel endast böra utgå till inrättande av pensionärshem, vilkas uppförande, eller, i fråga om äldre hus, ombyggnad icke påbörjats före ingivande av ansökan om statsbidrag därtill. Det har emellertid gjorts gällande, att en del kommuner, som under år 1938 eller nästföregående år beslutat inrättande av pensionärshem, vid sina beslut där om med visst fog förutsatt, att möjlighet till statsbidrag å kostnaderna för hemmets inrättande och årskostnader skulle komma att beredas dem. För kommuner med begränsade ekonomiska resurser torde det beräknade statsbidragets uteblivande ha vållat svårigheter vid företagets slutliga finansiering. De sakkunniga föreslå med hänsyn härtill, att, där särskilda skäl därtill föranleda, statsbidrag må kunna beviljas jämväl för inrättandet av pensionärshem, vilka tagits i bruk för sitt ändamål före ikraftträdandet av den föreslagna statsbidragskungörelsen men tidigast den 1 juli 1938, försåvitt hemmets anordnare förbinder sig att från och med nämnda dag följa de i författningsutkastet föreslagna bestämmelserna. Någon lägre gräns för statsbidragets procentuella storlek i förhållande till kostnaderna för hemmets inrättande synes därvid icke böra föreskrivas. Däremot synes högre statsbidrag än 50 % av nämnda kostnader icke heller för dessa redan inrättade hem böra beviljas.

För att verksamheten under det första budgetåret, vilket måste betraktas som ett försöksår, skall få den omfattning, att praktisk erfarenhet därigenom skall kunna vinnas av lämpligheten i föreslagna anordningar och de kostnader, som verksamhetens fortsättande under en längre följd av år skulle

medföra för staten, föreslå de sakkunniga, att för budgetåret 1939/40 till bestridande av kostnader för bidrag till inrättande av bostäder åt åldringar och änkor i s. k. pensionärshem anvisas ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Yttranden.

Över pensionärbostadssakkunnigas betänkande ha utlåtanden infodrats från socialstyrelsen, statskontoret, statens byggnadslånebyrå, byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, bostadssociala utredningen, kommunalskatteberedningen, socialvårdskommittén, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, varjämte fullmäktige i riksgäldskontoret, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet och svenska bostadskreditkassan ävensom — genom överståthållarämbetets och länsstyrelsernas förmedling — kommuner, vilkas hörande ansetts vara av särskilt intresse, beretts tillfälle att avgiva yttrande över betänkandet.

Av de sammanslutningar, som beretts tillfälle yttra sig i ärendet, ha samtliga utom svenska bostadskreditkassan avgivit dylikt yttrande.

I det följande lämnas först en redogörelse för de utlåtanden och yttranden, som avgivits av de i ärendet hörda statliga myndigheterna och förenämnda sammanslutningar. Därefter följer en något mera summarisk redogörelse för de — i en del fall mycket ingående — yttranden, som avgivits av kommunerna, vilka i mycket stor utsträckning beaktat tillfället att framlägga sina synpunkter å förevarande spörsmål.

Förslagets syfte och allmänna utformning ha vunnit anslutning från flertalet av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna.

Uttalanden i denna riktning ha avgivits av *socialstyrelsen, statskontoret, pensionsstyrelsen, socialvårdskommittén, statens byggnadslånebyrå, bostadssociala utredningen, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund samt överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.*

I åtskilliga fall ha dessa förslaget tillstyrkande myndigheter och sammanslutningar betonat, att förslaget avser allenast en försöksverksamhet, samt att den definitiva lösningen av hithörande frågor synes böra ske i samband med den genom socialvårdskommittén pågående översynen av lagstiftningen rörande samhällets hjälpverksamhet.

Socialvårdskommittén och länsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs och Västerbottens län ha framhållit, att förslagets genomförande knappast torde få större betydelse för landsbygdens del.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha uttalat, att de, då förslagets genomförande med den utformning som förordats av de sakkunniga, ej skulle kom-

ma att beröra riksgäldskontorets verksamhetsområde, ej funnit anledning att framställa några erinringar mot förslaget.

Byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och kommunalskatteberedningen ha icke uttalat sig beträffande förslaget i dess helhet utan allenast rörande vissa detaljfrågor.

En kritisk inställning till förslaget har intagits av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* samt *länsstyrelserna i Uppsala, Stockholms, Södermanlands och Kalmar län*.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anför, att förbundet giver sin fulla anslutning till syftet i de sakkunnigas förslag, men icke kan finna, att tidpunkten för framläggande av förslaget är den lämpligaste, ej heller att detsamma naturligt och organiskt ansluter sig till det nuvarande hjälp-systemets faktiska utgestaltning eller dess sannolika framtida utveckling. Den ifrågasatta fördelningen av dem, som ej utan det allmännas hjälp kunde skaffa sig bostad, på två skilda arter av hem, pensionärshemmen och ålderdomshemmen, synes mindre tilltalande. Det vore ej påkallat att införa en helt ny hjälpfaktor, vilken principiellt var föranledd av nuvarande former och rättsverkningar hos fattigvården, som stod inför en djupgående reform. Förslaget synes enligt förbundets åsikt i föreliggande form icke böra föranleda annan åtgärd än att det överlämnas till socialvårdskommittén för vederbörligt beaktande.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser behovet av statsbidrag till pensionärshem vara av sekundär beskaffenhet i jämförelse med vissa andra sociala behov.

Länsstyrelsen i Stockholms län ifrågasätter, huruvida icke resultatet av socialvårdskommitténs arbete bör avvaktas, innan den föreslagna verksamheten igångsättes.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser förslaget icke böra föranleda annan åtgärd än detsammans överlämnande till socialvårdskommittén, då enligt länsstyrelsens mening hjälpverksamhet i enlighet med förslaget icke är lämplig vid sidan av fattigvården i dess nu bestående former.

Länsstyrelsen i Kalmar län finner förslaget i realiteten innebära en, delvis på kommunernas eller den enskilda välgörenhetens bekostnad, på en bakväg genomförd förbättring av folkpensionerna. Visserligen föreligger ett visst hjälpbehov, men detta kan dock knappast anses särskilt trängande, och därjämte föreligger risk för att åldringar från landsbygden skola söka sig in till städer och andra samhällen med pensionärshem.

Medan sålunda enighet i stort sett föreligger om önskvärdheten av en statsunderstödd pensionärshemsverksamhet, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, ha olika meningar uttalats om utformningen av förslaget i avseende å vissa detaljfrågor.

Svenska statsförbundet ifrågasätter om byggande av pensionärshem faller inom det kompetensområde kommunallagen utstakat för municipalsamhäl- lenas del.

I fråga om bestämmande av det klientel, för vilket pensionärshem-

men skulle avses, ha *socialstyrelsen* och *pensionsstyrelsen* särskilt uttalat sin anslutning till åldersgränsens fastställande på sätt de sakkunniga föreslagit eller sålunda till 60 år i fråga om de åldringar, som skulle kunna komma i åtnjutande av bostadsförmånen. Å andra sidan ha *statskontoret* och *länsstyrelsen i Västmanlands län* anfört, att det vore naturligare att anpassa denna gräns till vad som gäller i fråga om rätt till folkpension, eller till 67 år.

De föreslagna inkomstgränserna ha i allmänhet icke mött någon erinran.

Pensionsstyrelsen anser dock, att inkomstgränserna med de sakkunnigas beräkningssätt borde ha föreslagits till respektive 900, 1,100 och 1,300 kronor. Ett fixerande av maximigränser kunde emellertid enligt styrelsens förmenande aldrig göras fullt tillfredsställande, varför borde tagas under övervägande inkomstmaximeringens ersättande med en regel av mera allmän avfattning exempelvis av det innehåll, att bostadsförmånen må beredas person, som antingen åtnjuter tilläggspension enligt lagen om folkpensionering eller invalidunderstöd enligt förordningen om invalidunderstöd eller är att anse som mindre bemedlad, allt under förutsättning att personen i fråga kan antagas vara ur stånd att med egna medel förskaffa sig nöjaktig bostad.

Socialstyrelsen uttalar, att det ej kunde vara skäligen att de medgivna inkomstgränserna för sammanboende gift par höjas med 100 %, samt finner en höjning med 50 % tillräcklig i sådant fall.

Socialvårdskommittén finner lämpligare än förslagets ståndpunkt vara att följa ungefärligen den avvägning av äkta makars ställning till andra persons, som finnes i lagen om hyresbidrag, och att fixera maximigränserna för äkta makar förslagsvis vid 1,400, 1,700 och 2,000 kronor i respektive ortsgrupper.

Gränsdragningen gentemot fattigvården har varit föremål för yttrande av ett flertal myndigheter.

Socialstyrelsen, *socialvårdskommittén*, *stadsförbundet* och *landskommunernas förbund* ifrågasätta lämpligheten av den av de sakkunniga föreslagna avgränsningen gentemot det egentliga fattigvårdsklientelet. *Socialvårdskommittén* anför i detta sammanhang följande:

Kommittén anser i likhet med de sakkunniga det vara av vikt, att boskillnad i görligaste mån sker mellan folkpension och fattigvård, men kan icke finna, att den begränsning, som de sakkunniga föreslagit är lämplig. Den billiga eller fria bostaden i ett pensionärshem är avsedd att vara en utökning av folkpensionen. Att då för tillträde till dylik bostad uppställa en spärr, som utesluter pensionärer, vilka exempelvis tillfölje sjukdom måste åtnjuta mera permanenta bidrag från fattigvården, anser kommittén icke vara välbefäkt.

Vill man genomföra en rationalisering av den sociala hjälpverksamheten torde bestämmelser i det syfte de sakkunniga föreslagit vara välmotiverade. Det föreslagna förbehållet tager emellertid icke tillräcklig hänsyn till de olika omständigheter, som kunna förekomma i de enskilda fallen. Den av de sakkunniga företagna statistiska undersökningen har icke heller varit tillräckligt omfattande för att belysa alla de omständigheter, som böra beaktas vid en prövning av denna fråga. Definitiva åtgärder för de gamlas bostads-

försörjning komma givetvis att upptagas till ingående prövning i samband med den allmänna revisionen av socialvården. Under sådana förhållanden synes berörda förbehåll icke för närvarande böra upptagas i statsbidragskungörelsen.

Det förhållandet, att kommunen kan ställa anslag till fattigvårdsstyrelsens förfogande för att jämlikt lagen om kommunala pensionstillskott m. m. giva pensionär bistånd, som ej har fattigvårds karaktär, utgör enligt kommitténs uppfattning icke anledning att i nyssberörda avseende intaga en annan ståndpunkt.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet finner skillnaden mellan de åldringar och invalider, som vid de av sakkunniga föreslagna inkomstmaxima kunna erhålla bostad på pensionärshemmen, och dem som intagas på ålderdomshemmen tämligen ringa och i varje fall principiellt svagt grundad, och uttalar i detta sammanhang följande:

Särskilt i andra kommuner än de folkrikare, i all synnerhet på landsbygden, kommer den ifrågasatta fördelningen av dem som ej utan det allmännas hjälp kunna skaffa sig bostad, på två skilda arter av hem att verka egenomlig, ja mindre tilltalande. Ty det bleve ej lätt att förklara, varför den ena gruppen av pensionärer skulle åtnjuta en socialt förmånligare art av samhällets hjälp utan skyldighet till ersättning för åtnjutna förmåner, under det att de, vilka fingo inflytta på ålderdomshemmen, komme i skuld till kommunen, en skuld som även kunde uttagas av deras försörjningspliktiga anhöriga.

Förslaget om beredande av bostad i pensionärshem för änkor, särskilt ifråga om änkor med hemmavarande minderåriga barn, har underkastats kritik av åtskilliga myndigheter.

Socialstyrelsen anför i detta avseende, att åldersgränsen 60 år borde gälla även för ånkornas vidkommande, samt att det kunde ifrågasättas, om, med hänsyn till åldringarnas behov av största möjliga lugn och stillhet, änkor med minderåriga barn överhuvud taget böra beredas bostad i pensionärshem.

Medicinalstyrelsen finner det mindre lämpligt att inrymma minderåriga barn i hem, avsedda för åldringar. Styrelsen ifrågasätter, om ej nybyggnad huvudsakligen borde ifrågakomma för änkor med minderåriga barn, medan åldringarna beredes lägenhet i redan befintliga, för ändamålet omändrade byggnader.

Socialvårdskommittén uttalar i förevarande avseende, att änka utan barn icke synes böra beredas en mera gynnad ställning än frånskild hustru eller ogift kvinna i samma ekonomiska omständigheter samt att änkor och änklingar med minderåriga barn böra få mottagas i pensionärshem endast då större svårigheter möta att kunna ordna deras bostadsfråga på annat sätt.

Liknande synpunkter framföras av *stadsförbundet* samt *länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län*. Flera myndigheter anse, att invalider och änklingar, frånskilda och ogifta kvinnor med hemmavarande minderåriga barn böra uttryckligen jämföras med änkor ifråga om bostadsförmåner.

Socialstyrelsen framhåller, att förslagets bestämmelser om möjlighet för sammanboende att erhålla bostad i pensionärshem synas giva utrymme för

en ur inkomstsynpunkt alltför liberal tillämpning. Det torde icke böra medgivas, att en pensionär jämte hemmavarande barn, vilka ha arbetsinkomst och i väsentlig mån kunna draga försorg om sig själva, beredas bostad i pensionärshem. Liknande synpunkter ha framlagts av *socialvårdskommittén*.

Medicinalstyrelsen framhåller, att tillsyn av de i pensionärshem boende borde ordnas, beträffande åldringar förslagsvis så, att någon av de kryare åldringarna finge i uppdrag att någon stund varje dag ägna uppmärksamhet åt övriga pensionärer. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* uttalar i detta avseende, att särskild personal vid hemmen städse torde visa sig nödvändig.

Länsstyrelsen i Västmanlands län finner det vara av vikt, att inneboende av främmande personer — annat än som tillfälliga gäster — i lägenhet i pensionärshem icke får ske utan särskilt tillstånd av hemmets handhavare.

Frågan, om pensionärshem böra anordnas genom utnyttjande av redan befintliga lägenheter eller genom nyproduktion, har uppmärksammats av *socialstyrelsen*, *statens byggnadslånebyrå* och *bostadssociala utredningen*.

Socialstyrelsen anför därvid, att den icke kan dela de betänkligheter, som uttalats mot en av samhället för detta speciella ändamål understödd nyproduktion av enrumslägenheter.

Byggnadslånebyrån anser, att det trängande behovet av en snar lösning av föreliggande bostadsfråga framtvingar ett avsteg för närvarande från de principer inom den statliga bostadspolitiken, som åsyfta en allmän höjning av utrymmesstandarden för familjebostäder genom inriktande av nyproduktionen på lägenheter, omfattande minst två rum och kök.

Bostadssociala utredningen ansluter sig till sistnämnda yttrande, dock under framhållande av de farhågor, som måste uppstå inför en mera omfattande nyproduktion av de minsta lägenhetstyperna. Den naturliga följderna av en process, varunder syftet att motverka trångboddheten för familjehushållen och samtidigt syftet att bättre sörja för de många åldringshushållens bostadsbehov samtidigt kunde tillgodoses, vore enligt utredningens förmenande nyproduktion av familjelägenheter, förenad med åtgärder, som ekonomiskt möjliggöra för nu trångbodda familjehushåll att flytta över från smålägenheter till större lägenheter i en sådan omfattning, att en reserv av smålägenheter på bostadsmarknaden uppkomme, vilken reserv ifråga om bostäder av fullgod beskaffenhet kunde användas för beredande av bättre bostäder för åldringar. Utredningen beräknar emellertid, att en dylik process skulle ta avsevärd tid i anspråk.

Bestämmelserna om bostädernas storlek och bekvämligheter böra enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* givas en mindre detaljerad utformning. *Socialstyrelsen*, *socialvårdskommittén* och *stadsförbundet* ifrågasätta ett slopande av bestämmelserna om minimimått för lägenheterna. Minimimåttet på lägenheter, avsedda för en person, anses av *medicinalstyrelsen* samt *länsstyrelsen i Älvsborgs län* vara väl stort.

Byggnadsstyrelsen anför, att den i stort sett icke har något att erinra mot

de vid de sakkunnigas betänkande fogade ritningsförslagen men anser minimigolvytan för den största lägenhetstypen vara för liten. Styrelsen förordar, att som villkor för statsbidrag uppställas fordran å tillfredsställande byggnadsteknisk kontroll vid byggnadernas uppförande. Byggnadsstyrelsen anför vidare, att de beräknade kostnaderna för byggande av pensionärshem, därest i desamma inräknas kostnader för ritningar, kontroll, administration och oförutsedda utgifter, böra höjas, beträffande byggnad i Stockholmstrakten till 70,000 kronor för byggnad av typ I, 52,000 resp. 55,000 kronor för typ II och 50,000 kronor för typ III.

Länsstyrelsen i Värmlands län finner lämpligt, att i författningen intages en erinran om att vid pensionärshems inrättande bör iakttagas, att hemmet står i överensstämmelse med hälsovårdsstadgans fordringar.

I fråga om de sakkunnigas förslag, att årshyrorna för bostäder i pensionärshem icke skulle få överstiga vissa i statsbidragskungörelsen fixerade maximibelopp framhåller *pensionsstyrelsen*, att man torde kunna utgå från att en ensam person, som uteslutande är hänvisad till inkomst av folkpension, till bestridande av sina bostadskostnader högst kan avstå 60 kronor i ortsgrupp 1, 120 kronor i ortsgrupp 2 och 180 kronor i ortsgrupp 3 jämte 15 resp. 10 kronor för värme och lyse. *Länsstyrelserna i Uppsala och Östergötlands län* anse, att kommunerna böra få frihet i fråga om bestämmande av hyressättningen.

Mot den möjlighet, som enligt pensionärbostadssakkunnigas betänkande skulle stå öppen till fastställande av olika hyresbelopp för lägenheter av samma storlek och typ, ha starka betänkligheter uttalats av *socialstyrelsen m. fl.* Där särskild lättnad i bostadskostnaden vore motiverad, borde den enligt socialstyrelsens förmenande ske i form av kommunalt pensionstillskott eller, i de fall då denna understödsform icke kunde ifrågakomma, genom beviljande av fattigvårdsbidrag.

Statsbidragets utformning såsom ett engångsbidrag till andra kostnader för pensionärshems inrättande än tomtkostnader har i allmänhet ansetts vara lämplig. Vissa yttranden innefatta dock yrkanden om löpande årliga bidrag till kostnader för bostadshjälp åt åldringar. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* uttalar sålunda, att hjälpen i en eller annan form — eventuellt genom tilldelande av försiktigt utmäta löpande hyresbidrag för enstaka lägenheter å öppna hyresmarknaden — bör utbyggas så att även befolkningen på den rena landsbygden erhåller motsvarande förmån, och *länsstyrelsen i Blekinge län* ifrågasätter en utvidgning av stödverksamheten till att omfatta även kommuner, som ha det så ordnat, att de kunna mottaga pensionärer i inackordering å ålderdomshem.

I frågan om grunderna för statsbidragens bestämmande förordar *länsstyrelsen i Uppsala län* ett fixt bidrag med maximering till visst belopp per lägenhet. *Kommunalskatteberedningen* anför, att den finner angeläget, att nya uppgifter, som öka skattebelastningen för redan förut hårt betungade kommuner, i görligaste mån undvikas, men saknar anledning till

erinran i berörda hänseende, enär förslaget avser att taga hänsyn till kommunernas olika skattetryck.

Svenska stadsförbundet anför, att det vore naturligare att ställa statsbidraget i relation till dyrortsgrupperingen. Bibehålles skattetrycket som mätare, synes det förbundet påkallat, att i författningen tydligare än i utkastet angivits medgiva Kungl. Maj:t rätt att fastställa från tabellens procentsatser avvikande statsbidrag.

Medicinalstyrelsen yttrar, att vad i förslaget anföres om särskilda omständigheter, som böra föranleda fastställande av statsbidrag till annan andel än enligt skalan, bör inskränkas till de fall, som angivits i motiveringen, nämligen skatteunderlaget, kommunens skuldbörda och åldringarnas andel i kommunens folkmängd.

Beträffande statsbidragets storlek har ett stort antal myndigheter samt de i ärendet hörda sammanslutningar uttalat farhågor för att statsbidrag enligt förslaget skola visa sig för låga för att i tillräcklig grad stimulera kommunerna till anordnande av pensionärshem. Sådana synpunkter anföras av *pensionsstyrelsen*, *statens byggnadslånebyrå* samt *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Jämtlands län*.

Å andra sidan ha *socialstyrelsen* och *socialvårdskommittén* samt *länsstyrelsen i Malmöhus län* framhållit, att statsbidragen till en försöksverksamhet som den ifrågasatta icke böra utmätas alltför rikligt.

I fråga om den av de sakkunniga förordade möjligheten att bevilja statsbidrag till kostnader för inrättandet av vissa redan befintliga pensionärshem uttala *stadsförbundet* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att villkoret »där särskilda skäl därtill äro» borde utgå, respektive att övergångsbestämmelserna borde givas en friare utformning i detta avseende.

Statskontoret samt *länsstyrelserna i Jönköpings och Malmöhus län* ha funnit sig böra föreslå vissa bestämmelser angående återbetalande av statsbidrag eller motsvarande ersättning vid upphörande av pensionärshem eller bedrivande av verksamheten med åsidosättande av vid statsbidrags beviljande föreskrivna villkor.

Beträffande organisationen av den föreslagna statliga stödverksamheten har icke gjorts någon annan erinran mot de sakkunnigas förslag än att *socialstyrelsen* under åberopande av erfarenheterna från annan liknande verksamhet anfört att den funnit naturligt, om även det slutliga avgörandet i hithörande ärenden tillagts *statens byggnadslånebyrå*.

Statskontoret framhåller, att ämbetsverket i utlåtande angående den statliga egnahemsverksamheten föreslagit inordnande av byggnadslånebyråns verksamhet under *statens egnahemsstyrelse*, samt att, om detta förslag genomföres, jämväl ifrågavarande bestyr synas böra anförtros åt *egnahemsstyrelsen*.

De speciella förhållandena å hithörande områden

i fråga om Stockholms stad återspeglas i *överståthållarämbetet* och *stadsfullmäktiges* i Stockholm yttranden.

Överståthållarämbetet anför sålunda, att, samtidigt som ett genomförande av förslaget innebär goda förutsättningar för att pensionärshem må bli å skilda håll i riket inrättade till båtnad för många människor i ömmande läge, det kan befaras, att bestämmelserna icke skulle få en sådan stimulerande inverkan vad Stockholm angår, då, om pensionärshem där anordnas med statsbidrag och övriga anordningar i enlighet med de sakkunnigas förslag, detta skulle medföra en ökad ekonomisk börda för Stockholms stad. Ämbetet yttrar vidare:

Som bekant ha hem för gamla redan blivit med bistånd av staden anordnade av särskilda stiftelser inom 16 av stadens territoriella församlingar, varjämte i två av församlingarna sådana hem äro att påräkna inom en nära framtid. Antalet lägenheter inom redan befintliga hem för gamla uppgår till 1,639. I hemmen har bostad beretts även åt personer i åtnjutande av kommunalt understöd i någon form, eller 34 % av de å hemmen intagna. Av dessa understödstagare uppbära 324 personer egentlig fattigvård och 259 personer kommunalt pensionstillskott, som ju icke må räknas som fattigvård. Stadens bidrag för hemmens inrättande har normalt uppgått till 15 % av anläggningskostnaderna. Hyror, som täcka räntorna å 70 % av utgiften för hemmens inrättande jämte kostnader för driften, växla från 360 till 456 kronor för lägenheter för en person och från 410 till 550 kronor för lägenheter för makar. Den förra typen lägenheter har en storlek från 14.5 till 22.5 kvadratmeter, medan lägenheterna för makar växla i storlek från 20.5 till 30.5 kvadratmeter.

Stadsfullmäktige i Stockholm åberopa ett uttalande av *stadskollegiet*, vari anföres, att förslaget borde omarbetas så, att pensionärshemmen bättre kunde samordnas med den verksamhet för bostadshjälp åt gamla, som redan bedrivs i staden och med dess stöd. I sådant syfte borde vidtagas ändringar i de föreslagna bestämmelserna om inverkan å behörighet till bostadshjälp av stadigvarande fattigvård, om hyressättningen samt om statsbidragets storlek.

Till stöd för stadskollegiets yttrande åberopas tjänsteutlåtanden från vissa av stadens myndigheter.

Fastighetskontoret framlägger en approximativ kalkyl angående byggnads-kostnaderna vid uppförande av 810 lägenheter, vilka ifrågasatts bli uppförda under en försöksperiod, utvisande, att totalkostnaden (exkl. tomtkostnaderna) skulle bli c:a 5,750,000 kronor, samt att staden skulle behöva antingen årligen tillskjuta medel till byggnadsföretagen med mellan 180,000 och 190,000 kronor eller också anslå ett betydande ränte- och amorteringsfritt bidrag.

Styrelsen för pensionsnämndernas upplysnings- och registerbyrå ansluter sig i allt väsentligt till de sakkunnigas förslag men påyrkar uttryckliga bestämmelser dels att företräde till lägenhet i pensionärshem alltid bör givas dem som åtnjuta tilläggspension, dels ock att erhållande av kommunalt pensionstillskott upp till hyresbeloppet ej må utgöra hinder för bostadsförmå-
nens åtnjutande.

Fattigvårdsdirektören föreslår att som villkor för inträde å pensionärshem föreskrives, att vederbörande skall äga hemortsrätt inom samhället och vara därstädes mantalsskriven. Han gör vidare gällande att med hänsyn till den standard, fattigvården i Stockholm lämnat sina pensionstagare, flertalet av dessa sannolikt ej skulle vilja vidkännas den sänkning i nu utgående förmåner, som inträde å pensionärshem kunde väntas medföra, varför pensionärshemmen kunde beräknas huvudsakligen komma att upptaga personer med privilegierad inkomst eller bidrag från anhöriga. Visserligen vore det önskvärt att sådana hem komme till stånd, men de komme icke att i den omfattning man tänkt sig avlasta fattigvården från nu av densamma understödda pensionärer.

Fattigvårdsnämnden tillstyrker förslaget med reservation för statsbidragets storlek och inkomstmaximeringen, i vilka båda avseenden en höjning påyrkas.

Kammarkontoret och *drätselnsämnden* framhålla, att förslagets realiserande skulle medföra, att i staden komme att finnas två former för bostadshjälp åt gamla, dels hem för gamla, där jämväl personer med fattigvård kunde få bo, dels ock pensionärshem, vilka icke stode öppna för dem, som för sin försörjning mera stadigvarande måste anlita fattigvården, vilken uppdelning ur social synpunkt vore att beklaga.

Följande *kommuner* ha tillstyrkt förslaget utan att framställa några erinringar:

städerna Mjölby, Vadstena, Gränna, Tranås, Huskvarna, Växjö, Nybro, Borgholm, Oskarshamn, Karlshamn, Ronneby, Hälsingborg, Ulricehamn, Falköping, Hjo, Lidköping, Skara, Arvika, Filipstad, Falun, Östersund och Luleå,

köpingarna Bodafors, Tingsryd, Emmaboda, Hultsfred, Mönsterås, Åhus, Svedala, Töreboda, Vara, Sandviken och Vännäs,

landskommunerna Bladåker, Nacka, Vaddö, Bälinge, Gamla Uppsala, Rasbo, Kvistberg, Kullerstad, Vreta Kloster, Ödeshög, Anderstorp, Båraryd, Hakarp, Almundsryd, Aringsås, Hovmantorp, Stenbrohult, Traryd, Växjö socken, Asarum, Gammalstorp, Listerby, Lösen, Ronneby socken, Ö. Sönnarslöv, Bjuv, Harplinge, Tölö, Brastad, Partille, Stenkyrka, Bollebygd, Fuxerna, Färgelanda, Kilanda, Tranemo, Kyrkefalla, Norra Ving, Våmb, Eda, Grava, Kroppa, Karlskoga, Ljusnarsberg, Bro och Malma, Fläckebo, Ramnäs, By, Husby, Rättvik, Hofors, Järvsö, Ovan sjö, Ovanåker, Nordmaling, Umeå socken och Jörns municipalsamhälle.

Följande *kommuner* ha tillstyrkt förslaget med erinringar allenast beträffande statsbidragets storlek, vilken de funnit alltför ringa:

städerna Södertälje, Vaxholm, Eskilstuna, Ljungby, Vimmerby, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Höganäs, Landskrona, Trelleborg, Ystad, Kungsbacka, Varberg, Kungälv, Mölndal, Strömstad, Skövde, Kristinehamn, Arboga, Köping och Hudiksvall,

köpingarna Stocksund, Tierp, Valdemarsvik, Slite, Säffle och Sveg.

landskommunerna Huddinge, Film, Stockholms Näs, Tolfta, Öster Lövsta, Flen, Nikolai, Stora Malmö, Åker, Ringarum, Risinge, Målilla, Virserum, Lär-

bro, Vellinge, Enslöv, Getinge, Backa, By, Ransäter, Silbodal, Linde, Hubbo, Norberg, Västervåla, Domnarvet, Transtrand, Frösö och Bureå municipalsamhälle.

Invändningar beträffande statsbidragets storlek ha även framställts av följande kommuner, vilka — med tillstyrkande av förslaget i huvudsak — framfört erinringar jämväl mot vissa andra delar av förslaget:

städerna Uppsala, Enköping, Linköping, Norrköping, Nässjö, Värnamo, Falkenberg, Hålmstad, Laholm, Göteborg, Alingsås, Trollhättan, Vänersborg, Mariestad, Örebro, Falun, Ludvika, Gävle och Skellefteå,

köpingarna Nynäshamn, Markaryd, Älmhult och Anderslöv,

landskommunerna Alunda, Björklinge, Tensta, Älvkarleby, Motala socken, Trönninge, Råda, Kville, Hammarö, Norra Råda, Hällefors och Njutånger.

Ett förhållandevis stort antal *landskommuner* ha förklarat, att behov av föreslagna åtgärder icke föreligger för kommunens del, nämligen

Ljusterö, Hållnäs, Tegelsmora, Tierp, Björnlunda, Skedevi, Åseda, Långsjö, Linneryda, Östra Torsås, Skatelöv, Moheda, Västra Torsås, Härlunda, Hinne-ryd, Ålem, Ljungby, Mörbylånga, Rute, Stånga, Hemse, Kristianopel, Jämjö, Tving, Eringsboda, Kyrkhult, Mjällby, Kågeröd, Breared, Fjärås, Tossene, Tanum, Foss, Baltak, Sunne, Färnebo, Dingtuna, Irsta, Enåker, Möklinta, Badelunda, Mora, Mörsil, Burträsk och Vindelns municipalsamhälle.

Liknande yttrande har avgivits av *städerna* Motala och Söderköping.

Många *landskommuner* anföra, att förslagets genomförande huvudsakligen torde bli av betydelse för städer och andra tätbebyggda samhällen samt att frågan för landsbygdens del borde lösas antingen på de i betänkandet antydda vägarna, avseende inackordering å ålderdomshem eller ordnande av bostäder i av kommunen disponerade en- eller tvålägenhetshus, eller ock genom bidrag, som möjliggöra pensionärernas kvarboende i förut av dem bebodda lägenheter.

Invändningar av samma art som tidigare refererade ha även framförts i fråga om hyresmaximeringen, änkors tillträde till pensionärshemmen före 60 års ålder, fattigvårdsstreck, föreskrifter om bostadens storlek m. m.

Helt avstyrkande yttranden ha avgivits av ett mindre antal kommuner.

Departementschefen.

De uppgifter om mindre bemedlade åldringars inkomst- och bostadsförhållanden, vilka lämnats i pensionärbostadssakkunnigas betänkande, bekräfta den allmänna erfarenheten, att för åldringar i små ekonomiska omständigheter bostadshyran ofta utgör en speciellt tyngande utgiftspost i hushållsbudgeten. Utgifterna för kläder, föda m. m. kunna av åldringarna lättare pressas samman än av personer i yngre arbetsför ålder, men så är icke i motsvarande grad fallet med bostadsutgiften. För åldringar, som enbart eller i huvudsak ha en knapp pension att leva av, åtgår särskilt i orter med hög hyresnivå en oproportionerligt stor del av inkomsten till utgifter för bostaden och detta trots att ifrågakvarande grupper av samhällsmedborgare

ofta tvingas att bosätta sig i bostäder av synnerligen låg kvalitet. Dessa förhållanden återspeglas även i erfarenheterna från den offentliga bostadsövervakningens område. Hälsovårdsmyndigheternas möjligheter att ingripa mot bostäder av hygieniskt mindervärdig beskaffenhet ha visat sig begränsade särskilt därigenom, att dessa bostäder ofta bebos av åldringar, som sakna möjligheter att med sina små resurser bekosta annat än en dålig bostad.

Angelägenheten av samhällliga åtgärder för förbättring av åldringarnas bostadsförhållanden synes mig sålunda på humanitära och sociala grunder uppenbar. Att behovet av sådana åtgärder är trängande framgår med styrka av det faktum, att en stor majoritet bland de kommuner, som inkommit med yttranden över det föreliggande förslaget, uttryckligen vitsordat behovet och tillstyrkt förslaget, ehuru dess genomförande skulle kräva betydande ekonomiska insatser från kommunernas sida. Det är med hänsyn till de växlande bostadsmarknadsförhållandena på olika orter naturligt, att behovet framträder starkast i städer och andra tätbebyggda samhällen; det gör sig emellertid — ehuru i förhållandevis mindre grad — gällande även i kommuner, tillhörande den egentliga landsbygden. Intrycket av att här föreligger ett behov, vars tillgodoseende påkallar samhällets synnerliga uppmärksamhet, förstärkes ytterligare, då man erfar, att ett antal kommuner själva tagit betydelsefulla initiativ för att skapa hyresbilliga eller vederlagsfritt upplåtna bostäder för åldringar. De erfarenheter, man hittills haft av sådan verksamhet, synas vara överlag goda.

Jag kan icke finna det nödvändigt att avvakta resultaten av socialvårdskommitténs arbete, innan man på allvar tager upp till behandling och avgörande, hur man lämpligen skall lösa problemet att skapa tillfredsställande bostadsförhållanden för åldringar. Även utan statens stöd kommer en del kommuner att vidtaga åtgärder i sagda syfte. Det ingår ej heller i socialvårdskommitténs uppgift att pröva den sociala bostadspolitiken, dess allmänna läggning, verksamhetsområde eller detaljer. Jag förbiser härvid icke, att den samhällliga hjälpverksamhetens allmänna utformning, vilken socialvårdskommittén har i uppdrag att utreda, på olika sätt kan ha betydelse jämväl ur bostadsförsörjningens synpunkt. Jag vill emellertid framhålla olikheten i hjälpbehovet mellan sådana grupper av åldringar, som äro ur stånd att taga vara på sig själva, det egentliga fattigvårdsklientelet, och de grupper av åldringar, som hava egen, ehuru knapp inkomst, och till följd härav kunna antagas icke behöva någon särskild omvårdnad från samhällets sida, sedan möjlighet beretts dem att erhålla en försvarlig bostad till ringa kostnad. De nu ifrågakvarande hjälpåtgärderna böra enligt min mening huvudsakligen avses för åldringar, tillhörande den senare kategorien.

Utifrån nu angivna uppfattning om behovet av särskilda åtgärder till förbättring av åldringarnas bostadsförhållanden och med stöd av de goda erfarenheterna av den verksamhet i detta syfte, som vissa kommuner bedrivit, anser jag mig kunna förorda statsbidrag till en försöksverksamhet i enlighet med de sakkunnigas förslag med vissa modifikationer, till vilka jag i fortsättningen återkommer.

Det torde vara lämpligt att först ange vissa riktpunkter för det allmännas verksamhet på nu ifrågavarande område så att rimliga syften både med hänsyn till samhällets och den enskildes intressen kunna nås. Som sådana riktpunkter synas kunna angivas:

1) att verksamheten bedrivs på sådant sätt att en ur allmän bostads-social synpunkt önskvärd utveckling av bostadsbeståndet icke äventyras utan om möjligt befrämjas;

2) att vissa minimianspråk ifråga om bostädernas utrymme och kvalitet tillgodoses; samt

3) att hyran maximeras till sådant belopp, att den rymmes inom en folkpensionärs budget utan fattigvårdsbidrag.

Vad nu nämnda riktpunkter beträffar har i avseende å den första uttalsats den farhågan, att en mera omfattande nybyggnadsverksamhet, avseende hem för åldringar, skulle kunna leda till en överproduktion av enrumslägenheter, så mycket olämpligare som dylika smålägenheter redan i alltför stor utsträckning dominera bostadsbeståndet. Enligt den uppfattning, som ligger till grund för denna farhåga, bör det samhällseliga stödet åt bostadsanskaffning genom nyproduktion främst inriktas på tillskapande av lägenheter, lämpliga som familjebostäder, varigenom så småningom bostadsbeståndet kunde omformas till att passa en högre allmän utrymmesstandard.

Jag anser det vara självfallet, att frågan om åldringarnas bostadsförsörjning bör sättas in i sitt sammanhang med det allmänna bostadspolitiska problemet på lång sikt och att därför de nyss berörda synpunkterna kräva beaktande. Ser man emellertid till de aktuella möjligheterna i nu föreliggande situation, torde det förhålla sig så, att förutsättningarna för bostadsanskaffning åt åldringar efter den ena eller andra linjen äro mycket växlande på olika orter. I den ena kommunen kan det vara bestämt olämpligt att nybygga för ändamålet; i den andra däremot enda utvägen att lösa problemet. Vilken vägen man bör beträda, eller huruvida en kombination av båda är att föredraga, kan avgöras endast med utgångspunkt från de konkreta förhållandena i vederbörande kommun. Man måste bestämma från fall till fall. Om i framtiden en mera allmän höjning av utrymmesstandarderna kommer att förverkligas, torde det också komma att framstå såsom alltmera naturligt och självklart, att anskaffningen av bostäder för åldringarnas småhushåll sker genom att man genom inköp av fastigheter disponerar över redan befintliga smålägenheter och icke genom nyproduktion. I nuvarande läge vore enligt min uppfattning en generell bestämmelse i endera riktningen olämplig, och jag ansluter mig därför till förslaget, att båda vägarna böra lämnas öppna, varvid jag utgår ifrån att den myndighet, som får sig anförtrott att besluta om statsbidrag, städse har för ögonen att samhällets allmänna bostadspolitiska intentioner icke motverkas.

Angående förslagets utformning hänvisar jag till det utkast till kungörelse, vilket såsom bilaga (*Bilaga A.*) torde få fogas till detta protokoll.

De av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna om storleken av lägen-

heter i pensionärshem synas i det hela väl avvägda. Med hänsyn till den kontroll å byggnadsplanerna, som skall ske före statsbidrags beviljande, har jag emellertid funnit dessa detaljföreskrifter kunna utgå ur förslaget. I detta har däremot intagits en föreskrift om iakttagande av hälsovårdsstadgans bestämmelser samt stadganden i syfte att möjliggöra åtgärder för tillsyn och vård av de i hemmet boende med hänsyn till inträffande sjukdoms- och olycksfall.

De av de sakkunniga förordade maximihyrorna synas mig utgöra ett lämpligt mått på vad som högst må utkrävas i hyra för lägenheter, för vilka statsbidrag erhållits. Självfallet bör ingenting hindra en kommun att i sina pensionärshem upplåta lägenheterna till lägre hyror än de i förslaget angivna. I syfte att åt pensionärshemmen i största möjliga utsträckning giva karaktären av vanliga hyreshus böra dock samma hyror betingas för alla lägenheter av lika storlek och beskaffenhet i ett och samma hem och hyreskontrakt — med ömsesidig uppsägningsrätt — upprättas på i öppna hyresmarknaden brukligt sätt. Hyresnedsättningar och hyresbefrielse i förekommande fall böra sålunda ske på så sätt, att kommunen lämnar fattigvård eller pensionstillskott till motsvarande belopp.

Vad därefter angår urvalet av hyresgäster, som kunna få tillträde till pensionärshemmen, anser jag beträffande åldersgränsen i likhet med de sakkunniga, att denna lämpligen sättes till 60 år. Dock bör invalid, vilken åtnjuter invalidunderstöd, kunna beredas bostad i pensionärshem även om hans ålder understiger 60 år. I de sakkunnigas uppdrag ingick jämväl att avgiva förslag rörande statligt bistånd till åtgärder för bostadsförsörjning för mindre bemedlade änkor. De sakkunniga ha i detta avseende föreslagit, att även änkor under 60 år skulle kunna erhålla bostad i pensionärshem för sig och sina minderåriga barn. De ha emellertid betonat, att bostadshjälpen torde bli av mindre betydelse för denna kategori. Behov av dylika åtgärder för änkorna anses av flertalet kommuner ingående i de sakkunnigas representativundersökning icke föreligga. Därjämte har från åtskilliga håll gjorts gällande, att jämväl andra personer under 60 år än änkor kunde vara i minst lika stort behov av bostadshjälp. Slutligen har från medicinalstyrelsen och även i andra utlåtanden i ärendet framhållits, att avsevärda olägenheter för båda parterna torde bli följderna av ett sammanförande i pensionärshem av åldringar och minderåriga barn.

Vad sålunda anförts har föranlett mig att icke upptaga änkor under 60 år bland de personer, för vilka pensionärshem böra avses. Frågan om bostads- eller annan hjälp till änkor och änklingar med hemmavarande minderåriga barn och andra personer under 60 år i särskilt ömmande omständigheter, torde kunna beaktas vid socialvårdskommitténs arbete. Skulle de pensionärshem, vilka kunna komma att anordnas enligt det förslag jag nu framlägger, icke bli fullt utnyttjade av åldringar, tillhörande de kategorier, för vilka denna hjälp närmast avses, bör dock hinder icke möta mot beredande av bostad i hemmen för änkor och andra personer under 60 år, där så befinnes lämpligt och särskilda skäl för bostadshjälp åt dem visas föreligga.

De av de sakkunniga föreslagna inkomstgränserna för ensam person synas mig i stort sett väl avvägda; möjligen kunde någon höjning diskuteras. Däremot förefaller det icke motiverat att för äldre par fastställa dubbla inkomstbeloppen såsom gränser, eftersom bostadskostnaden för två personer vid lika standard icke är dubbelt så hög som för en person. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om inkomstgränser för urvalet av hyresgäster överhuvud böra införas i författningen såsom villkor för statsbidrag. Den ekonomiska bördan av pensionärshemmen kommer till väsentlig del att vila på kommunen och häri torde ligga en garanti för att icke statsbidragen komma att användas till ändamål, som icke på allmänt socialpolitiska grunder kunna försvaras. Vidare äro inkomstnivåer, hyresnivåer o. s. v. växlande från ort till ort på sätt som endast mycket ofullständigt återspeglas av den grova dyrortsgraderingen för folkpensioneringen, vilket kan motivera olika inkomstgränser i praxis även inom samma dyrortsgrupp. Jag förordar därför, att frågan om inkomstgränser vid urvalet av hyresgäster i pensionärshemmen överlämnas åt vederbörande kommuners avgörande, varvid jag dock förutsätter, att verksamheten så handhaves att endast mindre bemedlade personer, vilka icke med egna medel kunna tillfredsställande lösa sin bostadsfråga, komma i åtnjutande av fördelen av bostad i pensionärshem.

Det synes mig icke erforderligt att i kungörelsen angiva vilket kommunalt organ, som skall omhändervärd pensionärshemsverksamheten.

I fråga om statsbidragens storlek ha från många håll invändningar anförts gentemot den bidragsskala, de sakkunniga föreslagit; man har ansett de föreslagna bidragen för små och ej tillräckligt stimulerande för anordnande av pensionärshem i större omfattning. Härtill kan svaras, dels att ifrågavarande verksamhet väsentligen måste anses utgöra en kommunal angelägenhet, dels att försiktigheten bjuder, att i en försöksverksamhet av denna art bidragen icke tillmätas för rikligt. Jag finner dock de framställda anmärkningarna i viss mån berättigade. Å ena sidan synes ett bidrag på 10 procent av byggnadskostnaderna — vilket, när kostnaden för värme, underhåll o. s. v. inräknats, motsvarar ett bidrag på väsentligt mindre än 10 procent av de årliga kostnaderna — vara för litet för att verkligen stimulera, detta i synnerhet när som villkor för bidraget uppställas vissa särskilt för större orter med hög hyresnivå skäligen snäva krav på hyresmaximering. Jag föreslår därför, att lägsta bidragsprocent fastställles till 15. Å andra sidan synes man i den föreslagna skalan icke tillräckligt ha beaktat de mycket skattetyngda kommunernas behov. Enligt de sakkunnigas förslag nås en bidragsprocent på 50 först vid en nettoskattebördan av 27 kronor. Så hög skatt har för närvarande ingen kommun i landet och de i skalan medtagna bidragsprocentbeloppen utöver 32 procent torde kunna betraktas som enbart teoretiska. Jag anser, att skalan med hänsyn till de hårdast skattetyngda kommunerna bör vara progressiv och nå en bidragsprocent av 50 procent vid en nettoskattebördan av 17 kronor. Utifrån dessa, delvis från de sakkunnigas avvikande grunder, har jag i författningsutkastet låtit omarbete bidragsskalan.

Den i författningen intagna bidragsskalan bör vara i huvudsak normerande för bidragsverksamheten i praktiken, men icke absolut bindande. I enskilda fall kunna starka skäl föreligga för tillämpning av andra bidragssatser. Då så är fallet, bör Kungl. Maj:t på framställning av bidragssökande kommun eller statens byggnadslånebyrå äga möjlighet att låta bidraget undergå skälig jämkning.

Genomförandet av föreliggande förslag angående statsbidrag till anordnande av pensionärshem synes lämpligen kunna ske vid ingången av budgetåret 1939/40. Anslagsbehovet för nämnda budgetår, som av de sakkunniga föreslagits böra upptagas till 1.5 miljon kronor, har jag med hänsyn till verksamhetens försökskaraktär funnit kunna begränsas till 1 miljon kronor. Anslaget lär böra anvisas såsom reservationsanslag. Jag anser mig böra här angiva min uppfattning, att statsbidrag till kostnader för redan inrättade pensionärshem visserligen kunna vara väl motiverade, men att jag, bland annat med hänsyn till svårigheten att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag till retroaktiva bidrag, icke vågar förorda detsamma. Ekonomiskt svaga kommuner, som igångsatt byggande av pensionärshem efter den 1 juli 1938, må dock efter prövning i varje särskilt fall äga möjlighet att erhålla bidrag.

Hemställan.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de grunder för bidrag av statsmedel för beredande av bostäder åt åldringar och invalider i pensionärshem, som av mig i det föregående förordats,

dels ock för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* anvisa ett *reservationsanslag* av 1,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skoglund.

Utkast

till

Kungörelse

angående statsbidrag till inrättande av bostäder åt åldringar och invalider i pensionärshem.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För beredande av bostäder åt åldringar och invalider i särskilda, för dylikt ändamål anordnade fastigheter, här nedan benämnda pensionärshem, må under de villkor, som nedan stadgas, bidrag av statsmedel beviljas kommuner, kommunalförbund och sådana allmännyttiga bostadsföretag, som omförmälas i 13 §.

2 §.

Organ för kommuns verksamhet för anordnande och drivande av pensionärshem eller för förmedlings- och kontrollverksamhet i fråga om pensionärshem, anordnade av allmännyttiga bostadsföretag är, där kommunen ej annorlunda beslutar, i stad drätselkammaren och på landet kommunalnämnden.

Där två eller flera kommuner åt kommunalförbund överlämnat handhavandet av berörda förvaltningsuppgift, skall kommunalförbundets direktion fullgöra motsvarande åliggande.

3 §.

Bostad i pensionärshem må beredas ensamstående person, äkta makar eller personer, vilka sammanbott under en längre följd av år, allt för såvitt den ensamstående eller den, som huvudsakligen bidrager till den gemensamma hushållningen, uppnått en ålder av 60 år eller åtnjuter tilläggspension enligt lagen om folkpensionering eller invalidunderstöd enligt förordningen om invalidunderstöd samt tillika kan antagas vara ur stånd att med egna medel förskaffa sig nöjaktig bostad.

Om särskilda skäl därtill föranleda, må åt person, som icke jämlikt första stycket är behörig att erhålla bostad i pensionärshem, upplåtas dylik bostad.

4 §.

Kommun eller kommunalförbund, som anordnar pensionärshem eller åtager sig att förmedla statsbidrag till allmännyttigt bostadsföretag för sådan verksamhet, skall förbinda sig antingen att tillhandahålla tomt- och gatumark samt att, i den mån vatten-, gas-, avlopps- och kraftledning anordnats av

kommunen i det samhälle, där hemmet skall anordnas, framdraga erforderliga dylika ledningar i gatan till tomtgränsen för hemmet, eller att ställa för bestridande av kostnaderna för dylika ändamål erforderliga medel till förfogande. Värdet härav må icke medräknas i de kostnader, varå statsbidrag enligt 7 § må utgå.

Där pensionärshem anordnas av bostadsföretag, erhåller kommunen för sin medverkan enligt första stycket en däremot svarande fordran, vars storlek på begäran av kommunen bestämmes av statens byggnadslånebyrå. För denna fordran skall företaget, därest kommunen så önskar, ställa godtagbar säkerhet, i första hand inteckning i vederbörande fastighet. Under tid, för vilken fastigheten användes till pensionärshem i enlighet med föreskrifterna i denna kungörelse, skall gäldande av kommunens ifrågavarande fordran icke kunna påfordras. Ej heller må ränta därå krävas för nämnda tid.

5 §.

Byggnad, som må komma till användning såsom pensionärshem, skall vara av för ändamålet lämplig typ och storlek samt så belägen, att den icke inom beräknad användningstid kan antagas bliva föremål för stadsplanemässiga saneringsarbeten.

Lägenheterna i pensionärshem skola vara anordnade och användas i enlighet med vad därutinnan föreskrives i hälsovårdsstadgan. Vidare skall iakttagas, att hemmet, där så kan ordnas inom rimlig kostnad, bör vara försett med vatten- och avloppsledningar, central uppvärmningsanordning och badrum samt även i övrigt anordnat och utrustat så, att trevnaden och hygienien befordras, det husliga arbetet underlättas och de i hemmet boende kunna erhålla tillsyn och vård vid inträffande sjukdoms- eller olycksfall.

Byggnadsritningar till pensionärshem jämte till sådana ritningar hörande byggnadsbeskrivning skola vara godkända av statens byggnadslånebyrå.

6 §.

För gäster i pensionärshem, vilka enligt 3 § första stycket äro behöriga att erhålla bostad i hemmet, må årshyran för lägenhet fastställas till högst följande belopp:

a) för lägenhet, avsedd för ensam person, 120 kronor i ortsgrupp 1, 180 kronor i ortsgrupp 2 och 240 kronor i ortsgrupp 3 enligt den i 6 § 2 mom. lagen om folkpensionering angivna indelningen i ortsgrupper,

b) för lägenhet, avsedd för två eller tre personer, 180 kronor i ortsgrupp 1, 270 kronor i ortsgrupp 2 och 360 kronor i ortsgrupp 3, samt

c) för lägenhet, avsedd för fyra eller flera personer, 210 kronor i ortsgrupp 1, 315 kronor i ortsgrupp 2 och 420 kronor i ortsgrupp 3,

därvid i årshyran skall ingå ersättning för tillhandahållande av vatten samt uppvärmning av lägenheten.

7 §.

Statsbidrag till andra kostnader för inrättande av pensionärshem än de i 4 § omnämnda beviljas av statens byggnadslånebyrå.

8 §.

Ansökan om statsbidrag göres hos byggnadslånebyrån innan arbeten avseende hemmets inrättande påbörjats. Är bostadsföretag sökande, skall ansökningshandlingen ingivas till förmedlingsorganet inom kommunen, vilket har att till byggnadslånebyrån insända såväl kommunens som bostadsföretagets ansökningshandlingar jämte yttrande i de hänseenden, som angivas i 10 §.

9 §.

Ansökan, som i 8 § sägs, skall innehålla eller åtföljas av

- a) beskrivning å det planerade hemmet;
- b) finansieringsplan;
- c) byggnadsritningar och byggnadsbeskrivning;
- d) kostnadsberäkningar (eventuellt entreprenadkontrakt) samt
- e) förbindelse av hemmets anordnare att underkasta hemmet statlig inspektion.

Då hemmet anordnas av bostadsföretag, skall därjämte vid ansökningen fogas

a) kommuns förbindelse, som i 4 § sägs; samt uppgifter angående av kommunen enligt samma § påfordrad säkerhet; ävensom

b) därest bostadsföretaget icke redan av statens byggnadslånebyrå erkänts som allmännyttigt bostadsföretag enligt bestämmelserna i 13 §, för dylikt erkännande erforderliga uppgifter och handlingar.

Formulär för ansökningar fastställas av byggnadslånebyrån.

10 §.

Vid ansökan, som i 9 § sägs, skall av vederbörande jämlikt 2 § utsedda kommunala organ fogas yttranden:

a) om läget på bostadsmarknaden samt behovet av pensionärshem i orten;

b) om lämpligheten av byggnadsföretaget samt behovet av statsunderstöd till detsamma;

c) huruvida byggnadsritningar, byggnadsbeskrivning samt kostnadsberäkningar anses vara av beskaffenhet att kunna godkännas; samt

d) huruvida uppgjord plan för byggnadsföretagets finansiering antages kunna genomföras.

11 §.

Sedan ansökan inkommit till byggnadslånebyrån, har byrån att efter granskning av handlingarna och inhämtande av de ytterligare upplysningar, som kunna vara erforderliga, meddela preliminärt beslut, huruvida statsbidrag skall beviljas och i så fall till vilken procentuell andel av de i 7 § avsedda kostnaderna, till vilket högsta belopp samt på vilka övriga villkor och under vilka förutsättningar bidraget må komma att utgå.

Vid bestämmandet av den procentuella andel av de i 7 § avsedda kostnaderna, till vilken statsbidraget må komma att utgå, skall byggnadslånebyrån taga hänsyn till uttaxeringen under de fem senast förflutna kalender-

åren av kommunal-, landstings- och vägs katt med avdrag i förekommande fall för skatteutjämningsmedel, allt räknat i medeltal per år och skattekrona, i den kommun, vari hemmet skall anordnas, eller, där hemmet skall anordnas av kommunalförbund, i de i förbundet ingående kommunerna. Därvid skall mot den sålunda beräknade skattebördan svara den bidragsprocent, som framgår av följande tabell:

Skattebördan (netto) under 5 år; medeltal per år och skattekrona kronor	Statsbidrag till kost- nader för inrättande av pensionärshem %
— 9.99.....	15
10—10.99.....	16
11—11.99.....	18
12—12.99.....	21
13—13.99.....	25
14—14.99.....	30
15—15.99.....	36
16—16.99.....	43
17—.....	50

Byggnadslånebyrån skall vidare vid bestämmandet av det högsta belopp, till vilket statsbidraget må komma att utgå, taga hänsyn till för vilka kostnader, de i 4 § omnämnda ej inberäknade, pensionärshemmet enligt byråns förmenande bör kunna inrättas i enlighet med de av byrån jämlikt 5 § godkända ritningarna jämte byggnadsbeskrivning.

Finner byggnadslånebyrån särskilda omständigheter böra föranleda till, att den procentuella andel av de i 7 § avsedda kostnaderna, till vilken statsbidraget må komma att utgå, bestämmes efter andra än ovan angivna grunder, skall byrån underställa frågan härom Kungl. Maj:ts prövning.

12 §.

Då statsbidrag beviljats till inrättande av pensionärshem, har hemmets anordnare, sedan hemmet fullbordats och tagits i användning för sitt ändamål, att till byggnadslånebyrån insända av minst två av de för granskning av vederbörande kommuns respektive kommunalförbunds räkenskaper utsedda revisorerna bestyrkt redovisning för de verkliga kostnader, varå statsbidrag må utgå. Sedan byggnadslånebyrån granskat redovisningen samt genom särskild besiktning övertygat sig om, att hemmet överensstämmer med de av byrån godkända ritningarna till detsamma, fastställer byrån i enlighet med tidigare meddelat beslut det belopp, med vilket statsbidrag skall utgå. Det ankommer därefter på statskontoret att på anmodan av byggnadslånebyrån utbetala statsbidraget till hemmets anordnare.

13 §.

Som allmännyttiga bostadsföretag för här avsett syfte må av statens byggnadslånebyrå erkännas redan bestående eller för ändamålet bildade bolag, föreningar och stiftelser.

Villkor för erkännande som allmännyttigt bostadsföretag äro:

att företagets utdelning på eget kapital stadgeenligt icke får överstiga vad som av byggnadslånebyrån prövas skäligt;

att ekonomiska fördelar för ledare och anställda utöver rimlig ersättning för utfört arbete stadgeenligt äro uteslutna;

att vid upplösning av företaget delägare stadgeenligt må erhålla endast det ursprungligen tillskjutna nominella kapitalet, med avdrag av tidigare kapitalåterbetalning, jämte uppskjuten utdelning; samt

att företaget för förvaltning av fastighet, för vilkens anordnande till pensionärshem statsbidrag erhållits, underkastar sig kommunal kontroll och av kommunen godkänd revision.

I fråga om stiftelse må dock rörande nu angivna villkor jämkningar beviljas efter byggnadslånebyråns prövning.

14 §.

Klagan över beslut, som enligt denna kungörelse meddelas av statens byggnadslånebyrå, må föras hos Kungl. Maj:t i vederbörande statsdepartement i den ordning, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1939.
